BİR ASIR ÖNCE
ZEKÂ VE YETENEKLERİN İZİNDE

Erol KÖMÜR
Yaşar Acar Fen Lisesi
Müdür Yardımcısı

İNSANOĞLU BİLİNEN EN ESKİ DÖNEMLERDEN BU YANA ÖLÇMEYİ KULLANIR. ÖLÇÜM AMACINA GÖRE ÖLÇÜTLER VE ÖLÇÜM BİRİMLERİ FARKLILAŞIR. **YETENEK, KABİLİYET VE ZİHİNSEL BECERİLERİNİN FARKINA VARDIĞI ANLARDAN İTİBAREN BU ÖZELLİKLERİNİN BOYUTLARINI VE POTANSİYELİNİ BELİRLEME ÇABASINA DA GİRMİŞTİR.**

MÖ 2200 yıllarında Çin'de yeterlik testinin yapıldığı bilinir. İmparatorluk, kamu görevlilerini düzenli olarak değerlendirirdi. MÖ 1115 yılında Chang Hanedanlığı, memur alımı için aritmetik, yazı yazma, coğrafya, müzik, ziraat, binicilik, kültürel etkinlikleri içeren yetenek ve yeterlilik testleri uygulamaktaydı. Zamanın akışı içinde yetenek tanılama çalışmaları ihtisaslaşarak günümüze doğru gelişme göstermiştir. Gelişim süreci içinde 1789'da Pierre Cabanis'in giyotin ile idam edilenler üzerinde yaptığı gözlemler ve zihin ve beden arasındaki ilişkiye dikkat çekmesi, 1848'de Demiryolcu Gage'in Vermont Olayı'nda almış olduğu beyin hasarından sonra davranışlarında meydana gelen değişikliklerin beyin zihin ilişkisine dikkat çekmesi, 1885'de Herman Hebbinghaus'un anlamsız heceler ile hafızayı test etme deneyimleri, 1895 Alfred Binet'in sosyal kavrama ve hafızanın ölçümüne dair makaleleri, yine aynı yüzyılda insan davranışlarını ve yeterliliklerini biyolojik, antropolojik temelli açıklama ve sınıflandırma çalışmaları, yönetim ve orgazisyona dair yapılan bilimsel çalışmalar; farklı yaklaşımları, süreçleri ve sonuçları içerse de temelde insanın bireysel ve organizasyonal anlamda potansiyelini ve yeterliliklerini ölçmeye, anlamlandırmaya ve standartlar oluşturmaya yöneliktir.

1905'te Alfred Binet ve Theodor Simon birlikte ilk zekâ testini geliştirmiştir. 1912'de Stern IQ kavramını öne sürmüş ve yaşa dayalı olarak zekâ katsayısı hesabı geliştirilerek günümüze kadar ulaşmıştır. 1916 yılında Binet-Simon zekâ ölçeğinin Stanford Revizyonu yayınlanır ve bu tarihten itibaren Stanford Binet adıyla günümüze değin güncellenerek kullanımı devam etmiştir.

20. yüzyıl bu gelişmelerin ivme

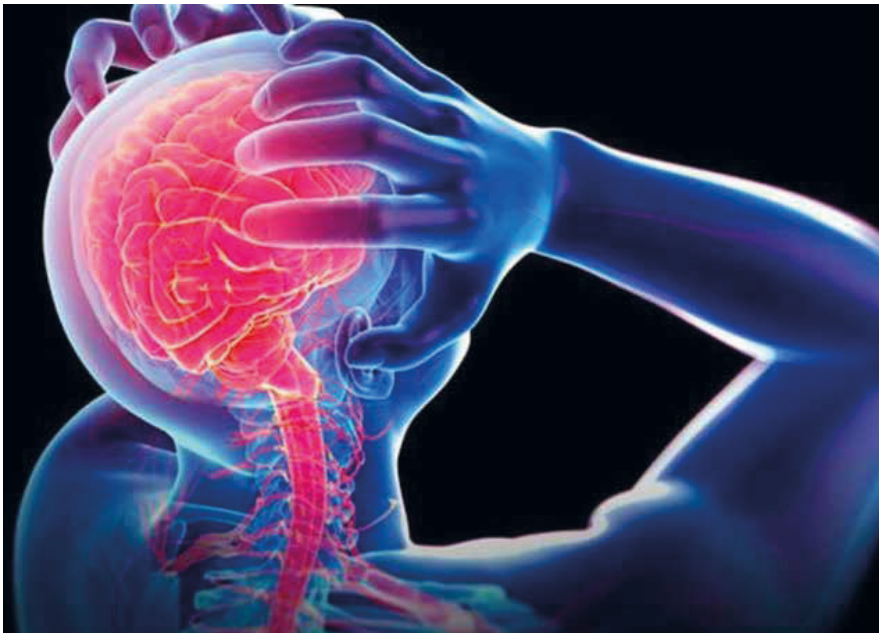

KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİM; ÖLÇME ARAÇLARININ YAYGINLAŞMASINDA, GELİŞİMİNDE VE STANDARTLAŞMASINDA KATKILAR SUNMAKTADIR. ZİHİNSEL YETERLİKLERİN TANILANMASI YÖNELİK 19.YÜZYILDA ÜRETİLEN İLK TESTLER, 20. YÜZYILIN BAŞINDA STANDARTLAŞMA EĞİLİMİ KAZANMIŞ VE DÜNYA GENELİNDE YAYGINLAŞMIŞTIR.

■ İbrahim Alaedin Gövsa

kazandığı ve en hızlı gelişim gösterdiği dönem olmuştur. 20. yüzyılda yaşanan iki büyük küresel felaket –I. Dünya ve II. Dünya Savaşı- kuşkusuz yeterlilik testlerine duyulan ihtiyacı zirveye taşımış ve buna bağlı olarak da tüm siyasal sistemleri bu alanı desteklemeye ve geliştirmeye zorlamıştır. 1914-1918 arasında süren I. Dünya Savaşı'nda yaklaşık 15 milyon, 1939-1945 yılları arasında gerçekleşen II. Dünya Savaşı'nda yaklaşık 45 milyon insanın savaşa bağlı nedenlerle öldüğü tahmin edilmektedir. Her iki savaşta ve iki savaş arasındaki dönemde küresel rekabette devletlerin en önemli gücü şüphesiz insan kaynağıdır. Devletlerin birbiri ile rekabeti ile birlikte kendi iç sistemlerinin etkin yönetimi için insan kaynaklarının organizasyonuna düşen rol, bireylerin yeterliliklerinin ve yeteneklerinin potansiyellerini-performanslarını belirlemeyi önemli kılmıştır. Zekâ, yetenek, kabiliyet, istidat, muhakeme, dikkat, idrak, sabır, bedii yeterlikler, ruhi ve fiziki mukavemet, bedensel yeterlikler vb. özelliklerin ölçümü ve değerlendirmesi çalışmaları; 20. yüzyılın ilk yarısında dünyada olduğu gibi Türkiye'de de önem kazanmış ve bu alanla ilgili akademik çalışmalar ve saha uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır.

Kültürlerarası etkileşim; ölçme araçlarının yaygınlaşmasında, gelişiminde ve standartlaşmasında katkılar sunmaktadır. Zihinsel yeterliklerin tanılanması yönelik 19.yüzyılda üretilen ilk testler, 20. yüzyılın başında standartlaşma eğilimi kazanmış ve dünya genelinde yaygınlaşmıştır. Bu kadar kısa sürede kabul görmesinde ve yaygınlaşmasında iki büyük uluslararası yıkım –dünya savaşları- etkili olmuştur. Dünya savaşları çok geniş kadroların amaca uygun şekilde seçimi, örgütlenmesi, eğitilmesi ve amaca uygun istihdam edilmesi için yeterlik testlerine olan ihtiyacı en üst düzeye taşımıştır. Bu nedenle yeterlik testleri için çok uygun

■ Enderun Mektebi'nin Girişi Akağalar Kapısı

■ İmtihan Cetveli

uygulama ve gelişme ortamları oluşmuştur. Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak Türkiye'de oluşan siyasi, sosyal ve ekonomik durumlar tanılama çalışmalarına ihtiyacı artırmıştır. 20. yüzyılın ilk yarısında Türkiye'de tanılama çalışmaları yapılmıştır. Fakat yapılan çalışmalarla ilgili olarak alan yazınında çok kısıtlı bilgiler yer almaktadır.

Türkiye'de 1900-1945 dönemi yetenek tarama ve tanılama çalışmalarını yürüten ve 1945 sonrası sürekliliği olan kamusal veya özel kurumsal tek bir kurum bulunmamaktadır. Bu tür çalışmalar, ihtiyaca binaen farklı kurum ve kuruluşlar tarafından kendi bünyelerinde yürütülmüş ve arşivlenmiştir. Bu nedenle döneme dair çalışmaları tek elden izlemek mümkün olamamakta ve farklı kurumların faaliyetlerini takip etme ve birbiri ile ilişkilendirme, anlamlandırma süreçlerini zorunlu kılmaktadır. Dönemin özellikleri neticesinde zorunluluklardan dolayı gizli yürütülmüş kamusal uygulamalarda ise belirli ipuçlarına ulaşılmakla birlikte genellikle gizliliği kaldırılmış veya deşifre edilmiş verilere ulaşılabilmektedir. Diğer yandan 1928'de yapılan alfabe değişikliği günümüz özel eğitimcileri için daha eski döneme dair verilere ulaşım zorluğuna neden olmaktadır. Çalışmada 1900-1945 arası dönemin Maarif Vekâletleri tarafından yayımlanan kaynak kitap, süreli yayın, okulların ihtiyacı materyal, seçme sınavı prosedürleri, okul yıllıkları, öğrenci dosyaları Milli Müdafaa Vekâletinin saha çalışma raporları, yazışmaları Sıhhiye Vekâletinin tarama raporları ve istatistikleri; dönemin pedagoji, psikoloji, terbiye kitapları, akademik dergileri taranmış ve ulaşılan tüm bilgi ve dokümanlar titizlikle tasnif edilmiştir. Yetenek tanılama ve tarama çalışmaları kronolojik sıraya konulmuş, ardından aynı dönemi içeren anlatılar birbirleri ile mukayese edilmiştir. Anlamlı bir bütün oluşturan bilgi ve belgeler analiz edilerek anılan dönem aydınlatılmaya çalışılmıştır.

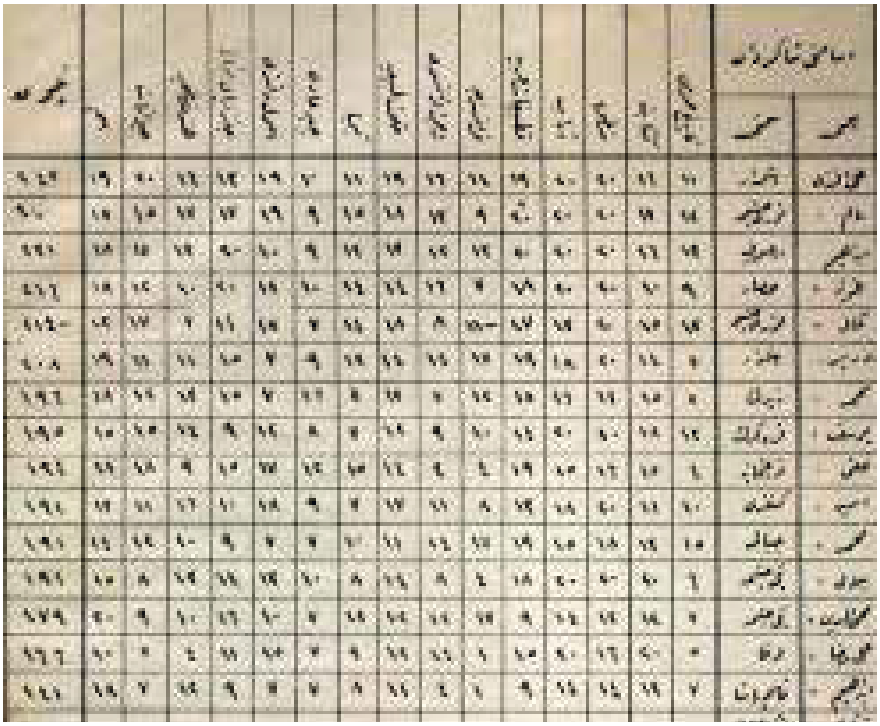

Zekânın tanımı, akademik ve entelektüel çevrelerde 20. yüzyıl öncesinde tartışılmaya başlamıştır. Bununla birlikte zihinsel kabiliyetlerin tanılanması için uygulanan ilk testlere de zekâ testi denilmekten geri durulmamıştır. Diğer yandan farklı yeteneklerin ölçülmesi için pek çok kültürde farklı uygulamalara rastlanılmaktadır. Zekâ ve yetenek testlerinin Avrupa ve Amerika bilim çevrelerinde tartışılmaya başladığı, ilk uygulamaların yapıldığı dönem ile Türkiye'deki tartışma ve uygulamalar paralellik arz etmektedir. Zekâ, hafıza, kabiliyet, istidat ve itiyad gibi konularda özellikle Darülfünun müderrisleri ile Darülmuallimin hocalarının dönemin önde gelen Terbiye Mecmuası, Tedrisat ve Terbiye Mecmuası, Tedrisat Mecmuası, Maarif Mecmuası gibi süreli yayınlarda yazmış oldukları makaleler ile 1923 yılından itibaren Maarif Vekâletinin öğretmenlere kaynaklık etmesi için hazırladığı terbiye, eftaliyet, tedrisat

> ZEKÂNIN TANIMI, AKADEMİK VE ENTELEKTÜEL ÇEVRELERDE 20. YÜZYIL ÖNCESİNDE TARTIŞILMAYA BAŞLAMIŞTIR. BUNUNLA BİRLİKTE ZİHİNSEL KABİLİYETLERİN TANILANMASI İÇİN UYGULANAN İLK TESTLERE DE ZEKÂ TESTİ DENİLMEKTEN GERİ DURULMAMIŞTIR.

konulu kitapların ilgili bölümlerinde sıkça rastlanılmaktadır.

Nafi Atuf, 1912'de yayımlanan Fenni Terbiye Tarihi adlı kitabında Alfred Binet'in fikirlerinden bahsetmekte, son dönem uygulamalı eğitim bilim çalışmalarına örnekler vermektedir. Necmeddin Bey, E. Schimit'ten yaptığı 1911 tarihli El İşleri adlı kitapta zekâ ve beden arasındaki bağı izah etmekte, bedensel gelişim ile zekâ gelişimi arasındaki bağı açıkladıktan sonra el işlerinin zekâ, fikir ve ruhi gelişmeye yaptığı olumlu etkilerden söz etmektedir. Ayrıca bedensel özelliklerden yol açarak zekanın tayinine yer vermektedir. Sami Bey'in 1910 tarihli İlm-i Terbiye-i Etfal adlı kitabında zihinsel kabiliyetlerin tespitine ve farklı zihinsel kabiliyetlerin eğitimine geniş yer verilmektedir. Benzer kitap bölümlerine Ali Haydar Bey, İsmail Hakkı Bey, Filibeli Hilmi Bey, İbrahim Alaeddin Bey'in çeviri ve telif eserlerinde sıkça rastlanılmaktadır. Bu yayımların içerisinde en tafsilatlı olanları arasında Ali Haydar Bey ile İbrahim Alaeddin Bey'in yayınları yer almaktadır.

Ali Nusret'in **"Çocuklarda Kuvve-i Hafızanın Teyidine Dair"** adlı Darülmuallimin'de ilkokul öğretmenlerine verdiği konferansın günümüze ulaşan 10 sayfalık metnindeki veriler, bu konuda hizmet içi eğitim içeriği niteliği taşımaktadır.

Ali Haydar Bey'in 1925 yılında yayınlanan Zekâ Tedkikleri Hakkında adlı sekiz sayfalık makalesi 1892'den 1905'e kadar Avrupa ve Amerika'da yapılan zekâ hakkındaki araştırma, tarama, tanılama, uygulama ve uygulanan testler hakkında çok geniş detaylara yer vermektedir. Dönem eğitimcileri için eksiksiz bir literatür taraması barındırmaktadır. Kapsamı ve

> ALİ NUSRET'İN "ÇOCUKLARDA KUVVE-İ HAFIZANIN TEYİDİNE DAİR" ADLI DARÜLMUALLİMİN'DE İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNE VERDİĞİ KONFERANSIN GÜNÜMÜZE ULAŞAN 10 SAYFALIK METNİNDEKİ VERİLER, BU KONUDA HİZMET İÇİ EĞİTİM İÇERİĞİ NİTELİĞİ TAŞIMAKTADIR.

detayları ile kaynaklara erişim konusundaki kusursuzluğu takdire şayandır.

1900-1945 yılları arasında dönemde zekâ ve yetenek tanılamaları ve taramaları hakkında alana en büyük katkı kuşkusuz İbrahim Alaeddin Bey tarafından yapılmıştır. Kendisi de tanılanarak devlet bursuyla yurt dışında eğitim ve çalışmalarda bulunan İbrahim Alaeddin Bey, Alfred Binet'in zekâ testini Türkçeye çevirip yerelleştirerek yayınlayan, uygulayan Darülmuallimin ve Darülmuallimat'ta öğretmen adaylarına öğreten ilk eğitimci olma unvanına sahip eğitim tarihimizin nadide isimlerindendir. İbrahim Alaeddin Bey'in **"Çocuk Kabiliyetlerinin Teşhisi", "Talebe Kabiliyetlerini Nasıl Tetkik Etmeli"** adları ile yayınladığı makaleleri bir araya getirildiğinde küçük bir kılavuz kitap hüviyeti kazanmaktadır. 1915'te Doktor Simon ve Alfred Binet'ten çevirerek yayınladığı **"Zekanın Mikyası Usulleri"** adlı 94 sayfalık kitabı Türkiye'de kullanılan uygulama kılavuzlu ilk zeka testi olma özelliğine sahiptir. Söz konusu eser Stanford Binet testi 1940'lı yıllarda sürüm güncellemesi yapıncaya kadar Maarif Vekâleti tarafından iki baskı yaparak Türkiye genelinde okulların kullanımı için yayımı yapılmıştır.

Hüseyin Cahit'in 1928'de Alfred Binet'ten çevirdiği **"Çocuklar Hakkında Asri Fikirler"** adlı 280 sayfalık eserde **"Zekânın Ölçülmesi, Zekânın Terbiyesi, Hafızanın Zekâ ve Yaş ile Münasebeti, Talebelerin Hafızasının Ölçülmesi, Hafıza Bozuklukları, Kısmi Hafızalar, Hafızanın Terbiyesi, Kabiliyet, Bazı Mektep Kabiliyetleri Hakkında Mütalaat, Bazı Zekâ Numuneleri Hakkında Mütalaat"** adlı başlıklardan oluşan bölümler 156 sayfalık yekûn oluşturmaktadır.

Faik Reşat Bey 1927 tarihli 3 ciltlik Maarif Düsturu adlı çalışmasında okulların öğrenci seçimleri konusunda uyması gereken kanun, nizamname ve talimatnamelere tam metin olarak yer vermektedir. Ali Haydar Bey'in 1923 tarihli öğretmenler için hazırladığı Tedkikat-ı Ruhiye Rehberi adlı kitabında zekâ tanılamalarına detaylı yer verilmektedir. Döneme ait süreli yayınlardan İbrahim Alaeddin Bey'in "Simon-Binet Zekâ Testini" çevirdikten sonra dönemin erkek ve kız öğretmen okullarında testin nasıl uygulanacağına dair eğitimler verdiği, yaptığı başarılı çalışmalardan dolayı Maarif Nezaretince ödüllendirildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu zekâ testinin günümüzde Osmanlıca basılı eserler bölümüne sahip farklı vilayet kütüphanelerinde, üniversite kütüphanelerinde, köklü liselerimizin kitaplıklarında, şahıs kitaplıklarında, Halkevi ve Türk Ocağı kütüphane defterlerinde kayıtlarına rastlanıyor olması ülke genelinde yaygın bir

kullanımının olduğunu açıkça göstermektedir.

Yukarıda anılan kitap ve makalelerin tamamına yakınının Osmanlı Devleti Dönemi'nde Maarif Nezareti, Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Maarif Vekâleti tarafından basılıp yayımlanması bu konuda açıkça yürütülen bir devlet politikasına işarettir. Söz konusu çeviri ve telif yayınların içerikleri akademik anlamda dönem eğitimcilerinin dünya standartlarında bir farkındalığa sahip olduklarını açıkça ortaya koymaktadır.

I. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de yapılan bir başka tarama faaliyeti de yetim ve öksüzlere dair çalışmalardır. Dönemin Sıhhiyeti Vekâleti tarafından köylerdeki ailelerin yaş, cinsiyet, doğum, ölüm, geçirdiği hastalıklar, doğum ve ölüm oranlarındaki artışlara dair detaylı istatistiksel çalışmalar yapılmış ve raporlanmıştır. Bu raporların son bölümlerinde 0 ila 13 yaşları arasında hem kız hem erkek çocukların belirli özelliklere sahip olanlarının koruma altına alındığı anlaşılmaktadır. Farklı yıllarda düzenli olarak raporlarda rastlanan bu durum, koruma altına alınan çocukların tarama faaliyetlerinin neticesinde belirlendiği anlaşılmaktadır. Raporlara dair yazışmaların Milli Müdafaa Vekâleti ile Himaye-i Etfal Cemiyeti'ni de içermesi (Milli Savunma Bakanlığı ve Çocuk Esirgeme Kurumu) çocukların durumunu daha özel hale getirmektedir. Yine aynı raporlarda Teşkilat-ı Mahsusa (Osmanlı İstihbarat Servisi) mührünün bulunması ayrı bir önem taşımaktadır. Döneme dair görsel bulgularda Himaye-i Etfal veya Darüleytamlarda koruma altına alınan çocukların eğitimine ayrı bir önem verildiği, üst düzey sivil ve askeri protokol tarafından önemli günlerde ziyaret edildikleri, milli bayramlarda bu çocukların tören kutlamalarında ön planda bulunmaları verilen önemi daha belirgin hale getirmektedir. Trablusgarp, Makedonya, Batı Trakya, Edirne, İstanbul, Samsun, Erzincan, Erzurum, Elazığ, Bursa'da benzer tarama ve eğitim faaliyetlerine dönem kayıtlarında rastlanılmaktadır. 1937'de bu kapsamda tanılanarak teşkilatta önemli görevler ifa etmiş görevliler hakkında silahlı kuvvetler içinde yapılan yazışmalar, faaliyetlerin gizliliğinin önemsendiğini ortaya koymaktadır.

Maarif Nezaretinin 1917'de hazırlayıp tüm devlet okullarında kullanımını yaygınlaştırdığı **"Tedkikat Rehberi"** dijital dönüşüm çağına kadar değişime uğrayarak kullanılmış ilginç bir çalışmadır. 1917 tarihli ilk çalışma birincisi 16 sayfalık, ikincisi 4 sayfalık büyük ebatlı iki dosyadan oluşmaktadır.

Üçüncü sayfa, tamamıyla ikinci sayfada talep edilen bilgilerin nasıl elde edileceği ve nasıl doldurulacağı konusunda detaylı açıklama yapmaktadır. Dördüncü sayfa **"Mükafat ve Mücazat"** (Ödüller ve Cezalar) tablosundan oluşmaktadır. Tablonun son satırında **"Çocuk mükafatı veya mücazatı nasıl telakki ediyor?"** sorusu yer almaktadır. Beşinci sayfa ödül ve cezaların çocukta nasıl etkiler yarattığı, olumlu-olumsuz davranış değişikliklerinin kaydedilmesini talep etmektedir. Sayfa devamında ödül ceza tablosunun nasıl doldurulması gerektiği tarif edilmektedir. Altıncı sayfa aylık devam-devamsızlık toplamlarının gösteren tablodan oluşmaktadır. Sayfa devamında ve yedinci sayfada çocuğun devam-devamsızlığını etkileyen amiller sorgulanmaktadır. Sekizinci ve dokuzuncu sayfalar çocuğun hayatındaki önemli vakalar ve bu vakaları analiz için ayrılmıştır. Onuncu, on birinci ve on ikinci sayfalar çocuğun meydana getirdiği özel eserlerin

I. dosyanın başlık bölümünde "Mekteplere Devam Eden Çocukların Ahvali Maddiye ve Maneviyelerini Tetkike Özel" ibaresi yer almaktadır. İlk sayfa çocuğun fotoğrafı ve künye bölümünden oluşmaktadır. İkinci sayfada **"Ahvali Cismaniye ve Ruhiye"** başlığı bulunmakta ve aşağıdaki tablodaki bilgilerin toplanmasını istemektedir:

Ahvali Cismaniye ve Ruhiye

Çocuğun ismi	Mizah kabiliyeti
Tarih ve mahalli veladeti	Zevke selimi
Milliyeti	Temizliğe olan istidadı
Pederinin ismi	Tedris kabiliyeti
Pederinin sanat ve memuriyeti	Lisanı
Ebeveynin dereceyi tahsili	Kudret ve kabiliyeti
harekiyesi	
Çocuk zeki midir, mütevasıt mıdır?	Tavır ve vaziyet
İyi midir, aptal mıdır?	Manzarası
Zekâsına tesir eden sebepler varsa nelerdir?	Kuvayı maddiyesi
Hafızası	Muhiti re'si
Muhakemesi	Omuzlarının genişliği
Dikkati	Boyu
Seciyesi	Ağırlığı
İbda kabiliyeti	Zefir ve şehik dereceleri
Taklit kabiliyeti	Aile muhiti

■ Alfred Binet

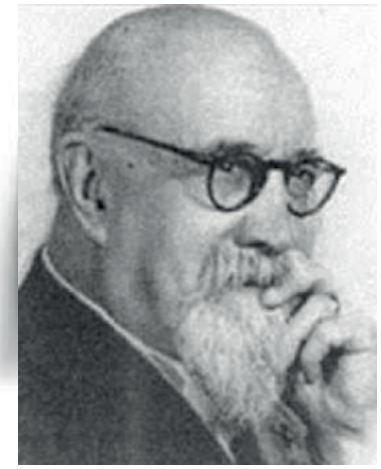

■ Théodore Simon

■ Nafi Atuf Kansu

kaydı için ayrılmıştır. Bu bölüm, dosyada tek madde için ayrılan en geniş bölüm olup üç sayfadan oluşmaktadır. Çocuğun özel yeteneğine ve bu yeteneğe dayalı üretime verilen değeri nicel olarak ortaya koymaktadır. On üçüncü ve son sayfa tetkiki yapan kişinin detaylı bilgisini ve fotoğrafını talep etmektedir.

İkinci dosya dört sayfadan oluşmakta; bir sayfa kapak, bir sayfa kapak sonrası boş ve iki sayfa **"Mektep Planı"** başlığı altında okulun fiziksel ve eğitimsel imkânlarını sorgulamaktadır.

Elimizdeki verilere göre 1917'de başlatılan her bir öğrenciye ve okula özel olarak tutulan bu kayıtlar, bireysel öğrenci rehberliği ve incelemeleri hakkında dönemin ulaştığı birikimi ortaya koymaktadır. Öğrenciye özel tutulan birinci dosyadaki zekâ ve kabiliyetlere dair özel detaylar ile öğrencinin eser ortaya koyma, icat çıkarma potansiyelinin sorgulama maddeleri özel ve üstün yeteneklerin tespiti için kullanılan eğitim tarihimizin güzel ve önemli örnekleridir. Üzerinde durulması gereken daha önemli detay ise öğrencilerin eserleri ile ilgili ayrılan bölümün dosyanın en geniş bölümü olmasıdır. Bu tutum devrin yaklaşımının icat, ibda, bedii kabiliyetleri olan özel çocukların eserleri ve üretimleri üzerinden de tanılanmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır.

Sultan II. Abdülhamit döneminde öğretim hizmetlerinde üstün başarı gösteren eğitimci ve talebelere Maarif Nezaretince Maarif Madalyası ile farklı seviyelerde Maarif Nişanları ödül olarak dağıtılmıştır. Ödül sahiplerinin belirlenmesinde yapılan tarama ve tespit çalışmaları aslında ileriye dönük referanslar oluşturmakta, sahiplerini önemli avantajlar sağlamaktadır. Hassasiyetle yürütülen seçme çalışmaları tarama ve tespit faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilir.

Özel eğitim, özel ve üstün yeteneklilerinin eğitimi, Türk eğitim tarihi, Türk eğitim sistemine dair yapılan çalışma ve üretilen yazınlarda Türkiye'de 1900-1950 arası dönem zekâ, yetenek, kabiliyet testleri ile bunlara dair tarama ve tanılama faaliyetlerine dair yeterince değinilmediği görülmektedir. Bazı akademik çalışmalarda kronolojik sıralamada bu dönem adeta fetret devri gibi tanımlanmamış, açıklanmamış, aydınlatılmamış bir ara dönem gibi durmaktadır. Çalışmamızda bu dönemi aydınlatacak verilerin önemli ve çarpıcı detaylarından bir kısmına yer verdik. Elde edilen bulgular; Türkiye'de zekâ testlerinin farklı türde yeteneklerin tanılanması için ciddi bir akademik birikim bulunduğunu, eğitim camiasının bu konularda bilinçlendirilmesi ve iyi bir uygulayıcı olarak yetiştirilmesi için eğitimler, seminerler, konferanslar düzenlendiği, yurt sathında uygulayıcılar yetiştirildiği açıkça görülmektedir. Dünya genelinde alanla ilgili yapılan çalışmaların takip edildiği sahada uygulama yapacak eğitimcilerin gelişmelerden aynı anda yararlanabilmesi için dönemin önde gelen akademik personele, entelektüel isimlere çeviri çalışmaları yaptırıldığı ve tüm üretimlerin Maarif Nezareti, Cumhuriyet Dönemi'nde Maarif Vekâletince basım ve yayımının yapıldığı anlaşılmaktadır. Çalışmalara katkı sağlayanların devlet tarafından en üst düzeyde ödüllendirilmesi, eser üretimine değer verilmesi ve teşvik edilmesi, dönemin önde gelen siyasilerince araştırmacıların teşvik edilmesi ve başarılı öğrencilerin dünyanın önde gelen üniversitelerinde eğitimlerinin devlet imkânlarınca desteklenmesi;

memleketin en ücra köşelerinde farklı bakanlıklarca ortak gayeler için tanılama çalışmalarının yürütülmesi ve tanılanan çocukların hatta bebeklerin **"taht-ı himayeye"** yani koruma altına alınarak eğitimlerinin devlet tarafından sağlanması, bu şekilde eğitim desteği verilen bireylerin devlet birimlerinde istihdam edilmesi ve başbakanlık makamına kadar yükselmesi; bu konuda bir devlet politikasının bulunduğuna ve bu politikanın hükumet değişikliklerinden hatta Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinden olumsuz anlamda etkilenmediğini bilakis bu politikanın sahiplenilerek geliştirildiğini ortaya koymaktadır.

Kamusal ve bilimsel çalışmaların tamamında olduğu gibi üretim, birikim, arge, kurumsallaşma yapılan işlerin sürekliliği ve geliştirilmesi ile birlikte olabilmektedir. Bilinci, kültürü oluşmamış her büyük projenin geçmişteki varlığından habersiz atılacak her adımı tüm paydaşlar için zaman, enerji ve kaynak israfı olarak karşımıza çıkmaktadır. Asırlık tecrübe ve mirasın üniversitelerimizde ve kamusal alanlarda gelecek kuşaklara aktarımı süreçlerdeki pek çok adımı güçlendireceği gibi moral ve motivasyon etkisine de sahiptir. Bu anlamda özel eğitimin, özel ve üstün yetenekliler ile ilgili alanlarında bilimsel üretim yapan ve üretilen verileri sahada uygulayan paydaşların bu konunun geçmişi ve yapılan pratikler anlamında formasyona kavuşturulmasına dair önemli bir boşluk bulunmaktadır.

Geleceğe dönük olarak ülke genelindeki tüm yeteneklerin, kabiliyetlerin taranması, belirlenmesi ve değerlemesi sorunu çözüm beklemektedir. Ayrıca belirlenecek yeteneklerin küresel anlamda muhatabı olacak yeteneklerin de günümüz koşullarında büyük veri ve eşdeğer teknik imkânlardan yararlanarak belirlenmesi politika belirlemede yardımcı olacaktır.

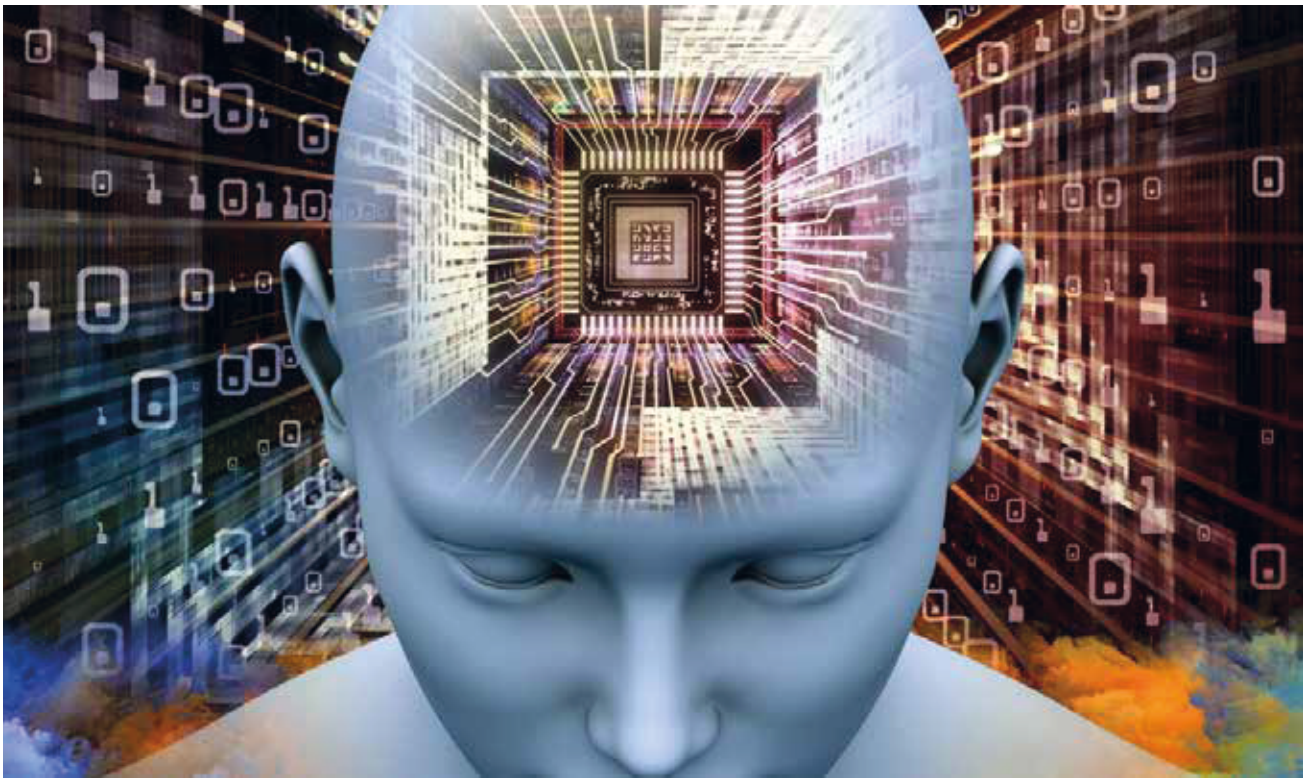

Kaynakça

Kömür, E. (2010). Osmanlı Devleti Enderun Mektebinde Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri. İstanbul: Google Books
Kömür, E. (2020). Enderun Mektebi Talimatı. İstanbul: Google Books
Kömür, E. (2020). Enderun Mektebi Instraction. İstanbul: Google Books
Kömür, E. (2020). Türkiye'nin İlk Zeka Testi, İstanbul: Google Books
Kömür, E. (2019). Zeka Tedkikleri, İstanbul: Google Books
Kömür, E. (2017). Özel Yeteneklilerde Destek Eğitim Projesi Etkinlikler Kitabı, İstanbul: Google Books
Kömür, E. (2017). Destek Eğitim Odaları, İstanbul: Google Books
Kömür, E. (2017). Özel Yeteneklilerde Destek Eğitimi Proje Kitabı, İstanbul: Google Books
www.etarih.com
www.enderun.tv
www.erolkomur.com